

Kloosterkerk

19 januari 2025 – 3^e zondag van Epifanie

Jes. 42,1-4 Luk. 3,15-22 – ds. Fulco Timmers

Deze dienst is terug te zien en te beluisteren via <https://www.youtube.com/watch?v=FQF4m9UxaOk>

GEBED OM ONTFERMING

Goede God, Voor U knielen wij neer. Om U te ontmoeten zijn we hier gekomen, of aangesloten via de live-stream. En tegelijk kan twijfel ons overvallen: wat doen wij eigenlijk hier? Wij komen als geroepen en aan het licht gebracht – maar in onze harten leven ook de namen van hen, die wij kennen en liefhebben, voor wie die roep betekenisloos en hol geworden is. Het licht flets. En dat kan evengoed voor onszelf gelden. Wij komen als geroepen – maar roepen eerst naar U uit: wij willen geloven, maar kom ons ongelooft te hulp.

Voor U knielen wij neer. Want wij willen niet buigen voor wat anders over ons wil heersen, de machten van deze wereld. Alleen: die machten schreeuwen zo hard, claimen voortdurend onze aandacht. Help ons die claim te weerstaan. De stilte toe te laten. Het gefluister van de zachte bries van uw Geest. Om zo ons aan te laten raken en bemoedigen door uw Stem.

Voor U knielen wij neer. Geroepen om te leven. Weggeroepen uit de toevalligheid. Hernieuw in ons de hoop en het vertrouwen dat U er voor ons wil zijn. Dat niet de chaos en willekeur het laatste woord hebben, maar dat uw Liefde en Trouw de blijvende en dragende kracht vormen onder ons bestaan.

BIJ DE LEZINGEN

De centrale Lukas-tekst van vanmorgen, over Jezus' doop, is omkleed met eerst een kort fragment uit Jesaja 42 en daarna het zingen van Psalm 2. Zo leggen we de verbinding met enkele teksten uit het Oudere Testament waar dat ene zinnetje 'Jij bent mijn geliefde Zoon in Jou vindt ik vreugde' (Luk. 3:22) mee verbonden is.

PREEK

Als je een stapje terug doet dan getuigen Bijbelteksten van een verbazingwekkende ambitie. Neem nu Psalm 2, de Psalm die we net gezongen hebben. Er wordt in die Psalm een wereldomvattend perspectief ingenomen. Zoals hertaald door Arjen Vreugdenhil (bron: De Nieuwe Psalmberijming, 2021): 'Wat willen al die wereldleiders toch met al hun plannen en hun dwaze dromen?' Of onberijmd (BGT):

(Ps. 2:1-3) Waarom komen alle volken in opstand? Waarom verzetten hun koningen zich tegen de EEUWIGE en tegen de koning die Hij uitgekozen heeft? Waarom maken die koningen samen slechte plannen? Dat is allemaal zinloos! Ze roepen: 'Wij willen niet langer luisteren naar de Heer en zijn koning. Wij willen vrij zijn!'

Maar ... Waar is die grenzeloze ambitie op gebaseerd? Deze Psalm is geschreven niet in een wereldrijk. Maar in een klein koninkrijkje aan de Middellandse Zee. Misschien bezingt het de koning David, of een koning in zijn opvolging.¹ Maar diens koningschap heeft in de geschiedenis nauwelijks echt indruk gemaakt, er zijn vrijwel geen sporen van te vinden in de archeologische bronnen van dat gebied. De échte indruk in de geschiedenis is gemaakt door de omliggende grote rijken: Assyrië, Egypte, Babylonië. En later de Meden en Perzen, het Rijk van Alexander de Grote en dat van de Romeinen. De Farao's en koningen van die rijken bestuurden enorme gebieden en hadden daadwerkelijk meerdere koningen als vazal aan zich onderworpen. En dan leent de Psalmist de woorden van de lofdichten die voor deze daadwerkelijke wereldleiders geschreven werden en past

¹ De precieze tijd van ontstaan van deze Psalm laat zich moeilijk aanwijzen. Zoals met veel Bijbelteksten is de uiteindelijke tekst gevormd door een langere periode heen. In de tekst is invloed herkenbaar van koningsgedichten uit Egypte en Babylonië. Daarnaast lijkt er invloed te zijn van Deutero-Jesaja. (Bron: Gunkel, Die Psalmen).

ze toe op die feitelijke mini-koning in de lijn van David. Die regeert in Gods Naam over alle volken overal op aarde. Wat is dit voor grootspraak?

Die grootspraak gaat nog verder. Want deze koning is dus een gezalfde van God, wiens Naam ook genoemd wordt in Psalm 2 – de Naam die we hier uitspreken als Eeuwige, Ene of Levende. Die Eeuwige troont in de hemel en lacht om de dwaze plannen die de wereldleiders maken, lacht om hun pogingen zich aan Gods heerschappij te onttrekken en drijft de spot met hen (Ps. 2:4).

Hoe kom je er bij? Want ook hier geldt: niet alleen stelde de feitelijke koning waar deze Psalm naar verwijst niet veel voor, de God wiens Naam in deze Psalm genoemd wordt was ook lang niet zo bekend als Amon-Ra, Marduk of Enki of later: Zeus, Ahura Mazda of Jupiter – de oppergoden van die grote wereldrijken. En toch waagt de Psalmist, in lijn met de tweede Jesaja, het erop om déze God uit te roepen tot dé God, de Enige, Schepper van hemel en aarde. En om de macht van deze wereldleiders bespottelijk te noemen.²

Je kunt het eigenlijk niet anders duiden dan als een daad van verzet. Betekent dat verzet nog iets voor vandaag?

Morgen wordt Trump geïnaugureerd voor zijn tweede termijn als president van één van de belangrijke, zo niet het belangrijkste, wereldrijk van onze tijd. Hij is een bewonderaar van andere grote heersers van onze tijd: Xi Jinping in China, Poetin in Rusland. Stuk voor stuk grote spelers op het wereldtoneel.

Trump weet zich verzekerd van de steun van de grote tech-bedrijven – ook wel de ‘magnificent seven’ genoemd: Nvidia, Amazon, Meta, Apple, Tesla, Alphabet en Microsoft. Harari heeft wat mij betreft een treffende vergelijking gemaakt tussen hoe de huidige Big Tech-bedrijven lijken op de goden van die oude wereldrijken. Onstoffelijke entiteiten, wiens macht toch overal gevoeld wordt. Ze zijn onstoffelijk – die oude goden zo goed als de nieuwe goden – in de zin dat je niet precies aan kunt wijzen wáár ze nu concreet bestaan. Natuurlijk, Apple heeft een hoofdkantoor in Cupertino Californië. Maar als dat gebouw evengoed in vlammen op zou gaan, zou daarmee Apple niet ophouden te bestaan. Je kunt al het personeel van Apple ontslaan en vervangen door andere mensen, toch blijft Apple dan bestaan. Zelfs toen Steve Jobs, dé man die Apple groot gemaakt heeft, overleed en opgevolgd werd door Tim Cook verdween daarmee Apple niet van de kaart. Zoals reclame-makers weten: een merk is meer het verhaal en gevoel dat het oproept dan de concrete producten ervan – in feite onstoffelijk dus. Facebook is misschien wel de aardigste illustratie van hoe treffend de vergelijking van Harari is. De omvattende bedrijfsnaam is ‘Meta’, wat letterlijk verwijst naar een vorm van werkelijkheid die uitstijgt boven het tastbare.

Het evengoed fascinerende verband met die oude goden is dat de invloed van deze, in feite dus ontastbare, bedrijven wereldwijd gevoeld wordt. Hun invloed is hier in de ruimte voelbaar – er zal vast wel tenminste één iemand de brom van zijn of haar telefoon gevoeld hebben; of je kijkt deze preek terug via Youtube, een bedrijf van Google – of beter: Alphabet.³ Hun invloed is alleen al voelbaar in het gegeven dat ik het over ze heb.

En dan zingen wij hier vanmorgen hoe onze God lacht om de macht van deze wereldleiders en de goden van onze tijd. Is het niet eerder omgekeerd? Wordt er niet vooral gelachen om die God? Áls er al om gelachen wordt – eerder is er een meewarig schouderophalen. Als dát er al is. Want wat doet het er nog toe wat hier gezegd of gezongen wordt? Trump presenteert zichzelf zowat als de Gezalfde van God en wordt door sommigen zelfs zo gezien – zal er morgen een stem uit de hemel klinken om dat tegen te spreken; of: te bevestigen? Zal het indruk maken op Elon Musk wanneer mijn collega Rienk stopt met X? Zal Rienk ten afscheid getrakteerd worden op één van de stuitend grove oneliners die Musk loslaat op wie hem probeert dwars te zitten? Ik denk het niet. Het is grootspraak te denken dat het Musk ook maar iets interesseert.⁴

² Het is overigens opvallend hoe slecht autocratische wereldleiders tegen spot kunnen. Zie wat dat betreft het scherpzinnige gedicht van Karel Eykman bij Psalm 2 in ‘Een knipoog van U zou al helpen’.

³ Een bedrijf dat de ambitie heeft om alwetend te worden, door alle menselijke kennis te verzamelen en te digitaliseren.

⁴ Ook Harari heeft weinig verwachtingen van gelovigen en theologen om nog indruk te maken op het wereldtoneel.

Wat sta ik hier eigenlijk te doen? Spreken over het wereldtoneel – alsof wij daar enige invloed op hebben ...

Maar wacht.

Er is daar die ene mens. Die naar de Jordaan komt om zich te laten dopen. Anders dan in andere evangeliën wordt in Lucas Jezus niet door Johannes gedoopt. Want die is net gevangen gezet, door de lokale autocraat die geen zin meer had in Johannes' kritische commentaar op zijn gedrag. Bam, in de cel – zie nu nog maar eens mensen te dopen! Opgesloten en afgelopen. Maar het gekke is, dat dopen gaat kennelijk toch door.

Zo verstopt Lucas een bemoediging in hoe hij vertelt over Jezus' doop. Johannes zat vast en tóch ging het dopen door. Waren er kennelijk leerlingen die verder gingen met wat Johannes begonnen was.⁵ Machthebbers kunnen mensen opsluiten, hen zelfs doden – zoals zowel met Johannes als met Jezus zal gebeuren – maar stoppen kunnen ze deze beweging niet.

Het is speculeren, maar ik probeer me weleens voor te stellen hoe het de Romeinse machthebbers in Judea verbaasd (en wellicht gefrustreerd) moet hebben dat die beweging van Jezus maar door bleef gaan. Je doodt iemand op de meest vernederende manier die je kunt bedenken en vervolgens blijven er maar mensen oppoppen die zich met zijn Naam verbinden, zich laten dopen in Zijn Naam, Hem navolgen. Dan zet je dus die volgelingen gevangen, bij tijd en wijlen kruisig je ook hen – en nóg houdt het niet op. Wat moet je er tegen beginnen? Dan sta je als machthebber toch ergens aardig voor gek ...

Dus, wat sta ik hier te doen? Ik wil me blijven aansluiten bij die daad van verzet van de Psalmist. Van Jesaja. Van Jezus, als Hij zich laat dopen – Hij die daar staat als teken tegen de stroom in (LB 526:2). Die, op het absurde af, dwars tegen zij die alle macht in de wereld lijken te hebben in zegt: er is een andere orde, Gods orde. Een orde die niet uitgaat van het recht van de sterkste, maar van werkelijk recht doen – *misjpat* staat er in Jesaja 42. Zoals *sjaloom* is dat een veelomvattend woord. Maar er wordt in Jesaja ook gelijk een richting gewezen waar déze orde over gaat. Dit is een orde niet gebaseerd op anderen overschreeuwen; een orde waarin niet wie al gebroken is een trap na kan krijgen; maar één waar wie uitgeput is bescherming en steun vindt, in plaats van nog verder opgejaagd te worden. 'Het geknakte riet breekt hij niet af, de kwijnende vlam zal hij niet doven'.

Zo brengt Jesaja die orde tastbaar dichtbij. Want in onze tijd is deze orde concreet te maken door een plek te maken waar je terecht kunt als je de manier waarop we allemaal in de samenleving worden opgejaagd niet meer aan kan, of simpelweg niet meer wilt. Waar er ruimte is om over een burnout of long covid te praten, zonder dat je aangekeken wordt dat je dit toch eigenlijk aan jezelf te danken hebt; danwel zonder dat je er een succesverhaal van hoeft te maken met hoe je er sterker uitgekomen bent. Hier mag je simpelweg kwetsbaar zijn.

Tegelijkertijd is Jesaja evengoed groots in zijn ambities: dit is een manier van leven die in feite de grondtoon van de werkelijkheid vormt, die hij alle volken gunt. Zoals Genesis al ambitieus is door gelovig te verklaren: deze orde, waarin onderlinge verbindingen in plaats van strijd centraal staan en rust heilig verklaard wordt, is het fundament van onze werkelijkheid.

Voor ons christenen komt alles wat met Gods orde van vrede (*sjaloom*) en recht (*misjpat*) te maken heeft samen in Jezus Christus. In zijn leven en leer laat Hij ons die orde zien – we zullen daar de komende zondagen in de verhalen uit Lucas meer over horen. In zijn sterven bewijst Hij zijn trouw aan die orde én draagt Hij weg wat ons in de weg kan zitten om zijn Weg te gaan. In zijn opstaan laat God zien hoe die Weg doorgaat, zelfs door de dood heen.

Nu zijn dat allemaal grootse woorden, dat besef ik. Het is goed om het weer wat kleiner, tastbaarder te maken. Ik kan dat doen door stil te staan bij het werk van Anton J. Metske, de dichter van het lied dat we straks na de preek zullen zingen. Een lied overigens waarin hij prachtig het vele samenbrengt dat in de doop meekomt. Ds.

⁵ Zoals Jezus zelf mogelijk een leerling van Johannes geweest is.

Metske is straatpastor in Arnhem. Straatpastor wil zeggen: de straat opgaan en hen nabij zijn aan wie we gemiddeld genomen – ook ik – voorbij leven. De mensen slapend op de bankjes. Schuilend in portieken. De ongedocumenteerden. De arbeidsmigranten die ontslagen zijn en zo ook gelijk dakloos zijn geworden. De mensen die om wat voor reden dan ook – soms ook door hun eigen schuld – alles zijn kwijtgeraakt wat ze hadden. Die een zootje van hun leven hebben gemaakt. Hij gaat naar ze toe. Niet om ze te bekeren. Maar om ze te laten merken: je doet er toe, je wordt gezien, je mag je verhaal vertellen.

Waarom zou je dat doen? Als je gelooft in het recht van de sterkste is dit volkomen onzinnig. Dit zijn geen mensen waar je data uit kunt minen of advertenties aan kunt verkopen – nutteloos zijn ze dan, afgeschreven. Maar als je gelooft in die andere orde, Gods orde, weet je dat deze mensen er net zo toe doen als jijzelf.

Wat ds. Metske doet is een voorbeeld van *misjpat* – recht doen. Daar kun je geen ronkende verhalen over vertellen, geen flitsende reclame voor maken. Dat hoeft ook niet. Dat hoeven wij niet te doen. Wat wij – wat mij betreft – blijven doen is de verhalen delen; lezend, zingend, biddend. En dan naar beste eer en geweten proberen ernaar te leven. Naar Gods orde van vrede en recht.

GEBEDEN, STIL GEBED, ONZE VADER

Eeuwige Nabije, Dank voor ons samenzijn deze morgen – hier op deze plek; verbonden via de technische mogelijkheden van onze tijd. Wij danken U voor dat dat kan, in alle vrede en veiligheid. Want wij leven in het besef dat die vrede en veiligheid geen vanzelfsprekendheid is. Dat er ook vandaag, ook vanmorgen, mensen zijn die niet weten waar ze het zoeken moeten. Hun leven niet zeker; hulp ver weg of onbereikbaar, wanneer ze die nodig hebben. Wij willen daar niet aan voorbij leven en gedenken hen in onze gebeden. En bidden U: leidt ons en uw mensheid op wegen naar vrede en recht.

Wij danken U voor het broze bestand in Gaza, tussen Hamas en Israël. En bidden U: dat het houden mag. En dat er een weg gevonden wordt uit die klemmende en verwoestende cirkel van wederzijdse vergelding.

Wij danken U voor uw geliefd kind, door wie wij ons allemaal uw geliefd kind mogen weten. Wij danken U dat U vreugde vindt in Hem, Jezus, en door Hem in ons, in alle mensen – ook al zien wij dat soms zelf niet zo. Wij danken U dat U in ons de hoop en het geloof steeds hernieuwt, dat het anders kan. Dat er een andere orde is dan die van het recht van de sterkste. Uw orde, van *sjaloom* en *misjpat*.

Wij bidden U voor de wereld, de Schepping, het werk van uw handen. Hemel en aarde, alles wat leeft, groeit en beweegt. Behoedt U het in uw handen; behoedt en leidt onze handen. Dat wij koesteren en niet vernietigen.

U, verkwikkende bron van leven; doop ons allen met uw heilige Geest om met hart en hoofd, met alles wat we zijn, ernaar te streven goed te zijn voor elkaar; om niet zomaar voorbij te lopen aan wie geknakt is, wie wegwijnt; en om overeind te helpen, aandacht te geven, kracht te delen. Dat uw Koninkrijk groeit, ook in, door en onder ons.

Wij bidden U voor wie geknakt door het leven gaan. Wie weinig zicht op toekomst heeft. Wie ziek is, of een dierbare ziet lijden. Wie opziet tegen de dag van morgen; of de nacht die er nog voor ligt. Wie leeft met verdriet, bijvoorbeeld omdat je een dierbare zo mist.

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!